

OBCHODNÍ FIRMA OPĚT NA ROZCESTÍ

JARMILA POKORNÁ, EVA VEČERKOVÁ

Právnická fakulta/katedra obchodního práva, Masarykova univerzita v Brně, Česká republika

Abstract in original language

Právní úprava obchodní firmy vychází ze zásad, které vyjadřují význam firmy pro identifikaci podnikatelů i charakter firmy jako majetku podnikatele: zásada výlučnosti, stability, pravdivosti, jednotnosti a firemní přísnosti. V současné právní úpravě jsou zásady obsaženy s různou mírou intenzity, nový občanský zákoník tento stav v mnoha ohledech mění. Příspěvek srovnává obě úpravy a zabývá se jejich přínosy i problémy.

Key words in original language

Firma; zásady firemního práva; zásada výlučnosti; pravdivosti; jednotnosti; přísnosti; jasnosti; nový občanský zákoník

Abstract

The legal regulation of the firm name baseds on principles that reflect the importance of firm name for identification of business persons as well as the character of firm name as business property: principle of exclusivity, stability, veracity, unity and strictness. There are the principles included in various degree in contemporary legal regulation, the new Civil Code changes this situation in many respects. The paper compares both of regulations and deals with their contributions and problems.

Key words

Firm name; principles of firm name's law; principle of exclusivity; veracity; unity; rigidity; clarity; new Civil Code

1. ÚVODNÍ ÚVAHY

Jistota obchodního styku vyžaduje mimo jiné, aby osoby, které navazují právní vztahy, byly přesně identifikovány, protože jen tak je možno zabránit jejich záměnám a zpochybňování jejich identity. Rozhodnutí, pod jakým označením bude podnikatel vstupovat do obchodních vztahů, by mělo být projevem jeho svébytné vůle, protože je to pouze podnikatel sám, který bude zvažovat, nakolik je označení praktické nejen pro jeho identifikaci, ale i pro propagaci jeho výrobků a služeb. Právní regulace by zde mohla být chápána jako nadbytečná limitace autonomie vůle, jako nežádoucí zásah do sféry, která je především ovládána principy svobodné hospodářské soutěže.

I když souhlasíme s tím, že by si měl podnikatel vytvářet svoje označení s uvážením především ekonomických a soutěžních faktorů, domníváme se, že při jeho rozhodování mohou právní pravidla hrát velmi efektivní roli. Jestliže chápeme právo jako systém společenských příkazů, zákazů a dovolení, který je závazný a

vynutitelný státní mocí a který sleduje určitý účel¹, nemůžeme pomíjet jeho význam jako nástroje, jenž zjednodušuje lidské vztahy, vnáší do nich určitý řád a přispívá k úspoře časových i finančních nákladů i ke snižování informačních deficitů. Tato funkce práva je důležitá pro společenský systém obecně, v hospodářském styku je však nepostradatelná.

Právní regulace označování podnikatelů naplňuje všechny uvedené obecné znaky. Bude-li závazně předepisovat, jak označení vytvářet a užívat, vznikne soustava unifikovaných pravidel, v níž bude možné již podle označení zařadit každý podnikatelský subjekt do určité kategorie charakterizované společnými znaky. Zúží se tak sice manévrovací prostor pro demonstraci kreativních schopností jednotlivých podnikatelů, na druhé straně se však sníží nejistota třetích osob, pokud jde o informace o právně organizační formě podnikání jejich partnera. Zakáže-li právní regulace používání shodných či podobných označení, opět tím omezí množinu těch označení, která mohou být jako "volná" využita, bude tím ale bránit záměnám subjektů, omylům v jejich identifikaci a vytvoří též překážku pro záměrné zneužívání cizí identity. Jestliže budou právní pravidla zapovídat užívání klamavých označení, dojde sice k dalšímu omezení svobodné volby označení, pro třetí osoby však vzroste informační význam označení jako zdroje primárního poznání, o jakého podnikatele jde a jakými aktivitami se zabývá. S určitou mírou nadsázky bychom též mohli poukázat na to, že hranice, kterými právní regulace omezuje tvořivost podnikatelů při volbě jejich označení, jsou jim vlastně k prospěchu, neboť je nutí postupovat při volbě označení racionálně a střízlivě.

Význam působení právní regulace při vytváření, užívání a ochraně podnikatelských označení vyjadřují zásady, z nichž v jednotlivých právních řádech právní úprava označování podnikatelů vychází. Zásady vyjadřují právní povahu označení i funkce, které má v obchodních vztazích plnit. V zákonných textech však nejsou vždy obsaženy výslovně, v některých případech představují především interpretační pravidla, s jejichž pomocí jsou právní normy aplikovány na reálný skutkový stav. Vymezení jednotlivých zásad je ponecháváno nauce, není proto v jednotlivých národních jurisdikcích totožné, lišit se může i u různých autorů téhož státu.

V německé nauce² je za základní zásadu firemního práva považována zásada firemní pravdivosti, podle níž musí firemní označení vycházet z povahy podnikatelského subjektu a činnosti, kterou převážně vykonává. Tato zásada nacházela do roku 1998 svůj výraz ve velmi přísných pravidlech upravujících tvorbu firmy (pro akciové společnosti byla např. přípustná jen věcná firma, u

---

¹ KNAPP, V., *Teorie práva*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, ISBN 80-7179-028-1, str. 46

² Pro účely tohoto příspěvku vycházíme z publikace SCHMIDT, K., *Handelsrecht*. 5. völlig neu bearbeitete Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München: Heymanns, 1999, ISBN 3-452-24232-3, od str. 361

podnikatelů - fyzických osob muselo být ve firmě uvedeno jméno i příjmení, firma osobních společností musela obsahovat jméno alespoň jednoho společníka a pro společnosti s ručením omezeným nebylo možno tvořit firmu jen fantazijním označením), od nichž se však po reformě v roce 1998 upustilo a zásada byla vtělena do požadavku označovací a rozlišovací způsobilosti firmy a zákazu klamavosti.

Vedle zásady firemní pravdivosti vymezuje dále německá teorie obchodního práva zásadu stability firmy, podle níž firemní označení nemusí být vždy závislé na konkrétním podnikateli a zachycovat veškeré změny v osobě majitele podniku, nýbrž má zachovávat určitou kontinuitu, která podmiňuje právní jistotu třetích osob, pokud jde o identifikaci podniku a jeho produktů. Zásada stability je vnímána jako průlom do zásady pravdivosti, neboť preferuje zachování dosavadního stavu, i když se poměry majitele podniku, resp. sám majitel, mění.

Výlučnost firmy jako další zásada firemního práva je spatřována ve výslovné způsobilosti firmy odlišovat podnikatele od ostatních podnikatelů (v Německu svázáno s místem, v němž podnikatel působí). Zásada zachycuje ochranný význam firmy pro třetí osoby - používáním totožné nebo obdobné firmy je postižen právní styk, nejde tedy pouze o úzký obchodní zájem podnikatele nedopustit zneužití vlastní identity a vznik pochybností o jeho serióznosti, když je jeho firma zaměnitelná s firmou jiného podnikatele, ale dotčen je i veřejný zájem.

Shodně s německou teorií nalézáme zásadu firemní pravdivosti, výlučnosti a stability i u rakouských autorů³. Mimo to zmiňuje rakouská nauka zásadu firemní jednoty (požadavek, aby jedna organizační jednotka vedená jako podnik měla vždy jen jedno firemní označení) a veřejnosti firmy (firma tvoří součást zápisu podnikatele do obchodního rejstříku, jako taková je veřejně publikována a představuje prvek právní jistoty v obchodním styku).

Obdobu rakouské zásady veřejnosti bychom mohli nalézat i v anglických omezeních svobody zakladatelů společností a společníků při vytváření korporálních jmen⁴. Pokud společníci společnosti neručí za její závazky neomezeně, musí název společnosti obsahovat označení "limited" uváděné na konci firmy. Označení může být zachyceno i ve zkrácené formě (Ltd, Plc) a jeho účelem je varovat osoby vstupující se společností do právního vztahu. Zásada platí i v opačném významu - společnosti, které nejsou fakticky unlimited, nesmí shora uvedené označení používat. Požadavek výlučnosti řeší nová úprava účinná od 1. října 2008, podle níž může dotčená

---

³Např. učebnice KREJCI, H., *Handelsrecht*, 3. neu bearbeitete Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2005. ISBN 3-214-14674-2, od str. 95

⁴ DAVIES, P. L., *Principles of Modern Company Law*, eighth edition. London: Thomson Reuters (Legal) Limited, 2008. ISBN 9780421949003, str. 83

osoba namítat, že zapsaná firma určité společnosti je totožná s firmou navrhovatele, s níž se navrhovatel těší dobré pověsti, nebo že je jí ve značné míře podobná, takže její užívání ve Spojeném Království by bylo ve spojení s navrhovatelem a uživatelem klamavé. Zkoumá se potom, která z firem byla registrována dříve, popř. zda byla skutečně užívána, protože jen skutečné užívání je obranou proti požadavku na změnu firmy. Posouzena musí být i případná dobrá víra odpůrce nebo skutečnost, že zájmy navrhovatele nebyly dotčeny v dostatečné intenzitě. Problém může být řešen i tím, že odpůrce prodá firmu navrhovateli za přiměřenou cenu. Je tedy zřejmé, že zásada není chápána absolutně, nýbrž jen jako východisko při zvažování optimálního řešení respektujícího konkrétní skutkové okolnosti.

I když nalézáme v pojetí zásad rozdílnosti, domníváme se, že je spojuje společný účel reagující na dvojí tvář obchodní firmy, na její úkol identifikovat subjekt obchodního vztahu na straně jedné a na její povahu jako významného nehmotného statku na straně druhé. Právní úprava potom může preferovat jednu či druhou stránku, může v ní převažovat zásada pravdivosti nebo naopak mohou převažovat hlediska majetková. Volba určitého právního řešení může být podle našeho názoru ovlivněna mnoha faktory jako jsou např. hospodářská situace daného státu, struktura podnikatelských subjektů, ale i právní tradice a kultura.

2. ZÁSADY FIREMNÍHO PRÁVA V PLATNÉM OBCHODNÍM ZÁKONÍKU

Česká právní nauka se rovněž zabývala zásadami firemního práva a zformulovala jejich soustavu, v níž se ale u jednotlivých autorů setkáváme s různými přístupy. V podstatě panuje shoda o tom, že firemní právo je ovládáno následujícími zásadami⁵:

1) zásada nezaměnitelnosti (výlučnosti) firmy - v platné právní úpravě je výslovně uvedena v ust. § 10 odst. 1 ObchZ, které zakazuje klamavost firmy, aniž by však blíže vymezovalo kritéria pro posuzování klamavosti. Nauka proto uvádí, že zásada výlučnosti znamená, že obchodní firma nesmí být shodná nebo zaměnitelná s firmou jiného podnikatele.⁶ Tento požadavek není teritoriálně omezen, platí proto pro území celé ČR s tím, že u fyzickým osob jej zákon poněkud zmírňuje, když dovoluje, aby podnikatelé byli rozlišeni údajem o odlišném místě podnikání, který tvoří součást firmy. Současně řeší i možnou shodu jmen fyzických osob podnikajících ve stejném místě a ukládá povinnost doplnit firmu o dostatečně odlišující dodatek. U právnických osob se musí firmy lišit ve svém kmeni, požadavek odlišnosti není naplněn jen odlišností v dodatku, který uvádí právní formu podnikatele. Judikatura upřesnila pro právnické

---

⁵ Soustava zásad převzata z článku KULHÁNEK, M., Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy 2000, č. 7, str. 296 - 299

⁶ PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. část, 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, a. s., 2003, ISBN 80-7201-420-X, str. 136

osoby i pravidla pro firemní kmen - u názvů, které se skládají z více prvků, mají pro posouzení zaměnitelnosti nejdůležitější význam prvky, které jsou pro celkový dojem určující (tzv. silné prvky). Ostatní prvky jsou tzv. slabými prvky, které nejsou pro posouzení výlučnosti firmy určující.⁷

Zásada výlučnosti souvisí s obecnou zásadou právní jistoty, neboť slouží zájmům obchodního styku, který potřebuje firmu jako identifikační znak podnikatele. Současně však naplňuje i soutěžní zájem podnikatele směřující k tomu, aby byli z užívání jeho označení vyloučeni všichni konkurenti, resp. aby v hospodářské soutěži nedocházelo pomocí totožného nebo podobného firemního označení k parazitování na dobré pověsti podnikatele nebo též ohrožování jeho pověsti, pokud by firemního označení zneužívaly subjekty, jejichž produkty nedosahují kvalit originálního původce.

Obchodní zákoník se nevyjadřuje k otázce souhlasu podnikatele s tím, aby jiný podnikatel užíval jeho firmu, resp. silné prvky jeho firmy. Pokud bychom však posuzovali tuto otázku z hlediska obecné zásady “co není zakázáno, je dovoleno” prolomili bychom ve značném rozsahu zásadu firemní výlučnosti. Německá nauka upozorňuje na to, že požadavek výlučnosti má i svou veřejnoprávní stránku, která uvedenému postupu brání.⁸

Zásada nezaměnitelnosti se nejzřetelněji projevuje při zakládání nových obchodních společností, kdy jejich budoucí společníci musí zvolit firmu dostatečně originální, aby nebyl odmítnut její zápis do obchodního rejstříku z důvodu zaměnitelnosti. Celostátní databáze subjektů zapsaných do obchodního rejstříku dosažitelná na adrese www.justice.cz dovoluje provést rešerši již zapsaných firem a vyloučit volbu totožných nebo podobných firemních označení. Rejstříkové soudy prověřují dostatečnou míru odlišnosti při zápise nově založených společností (§ 200da odst. 1 o. s. ř.) a návrhy na zápis zaměnitelných firem zamítají.

2) zásada pravdivosti firmy: s oběma předchozími zásadami souvisí i požadavek, aby firemní označení nevyvolávalo klamavou představu, že se jedná o jiného podnikatele, popř. zkreslené představy o produktech či velikosti podniku. Princip pravdivosti spočívá v tom, že firma by neměla přinášet do obchodního styku nepravdivé informace. V rozporu s uvedenou zásadou by např. bylo, kdyby firma fyzické osoby vyvolávala dojem, že jde o obchodní společnost, dokonce třeba zahraniční.⁹ Platná právní úprava vyjadřuje tuto zásadu v zákazu klamavosti, nepromítá ji však do zásad pro vytváření firemního

---

⁷ VEČERKOVÁ, E. in POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 978-80-7357-491-8, str. 44 a rozhodnutí Vrchního soudu v Praze 3 Cmo 52/1998 a Nejvyššího soudu ČR 1 Odon 108/1997

⁸ SCHMIDT, K., Handelsrecht. 5. völlig neu bearbeitete Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München: Heymanns, 1999, ISBN 3-452-24232-3, str. 371

⁹ KULHÁNEK, M., Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy 2000, č. 7, str. 208 a příklady ve stati uvedené

označení. Není proto nutno, aby se ve firmě odrážel charakter podniku, jeho zaměření, popř. orientace na určité trhy nebo jeho velikost. Firemní kmen právnické osoby může být konstruován zcela abstraktně, nemusí poskytovat třetím osobám žádnou konkrétní představu o tom, jaký předmět podnikání podnikatel v podniku provozuje. Je proto zřejmé, že dodržování zákazu klamavosti firmy nemohou zkoumat rejstříkové soudy při zápisech údajů o podnikatelích, ačkoli jim takové zkoumání zákon předepisuje (§ 200 da odst. 1 in fine os. s. ř.), resp. mohou zachytit jen některé případy zjevně klamavých firem. Je pravděpodobné, že klamání firmou bude odhaleno samotnými podnikateli při hospodářském styku nebo přímo v soutěžním střetu na trhu. Je potom záležitostí každého podnikatele, aby se respektování zákazu klamavosti dovolal sám.

3) zásada jednotnosti: vyjadřuje vázanost firmy na podnik a připouští pro jeden podnik pouze jedno firemní označení. Zda může mít podnikatel více podniků nebo zda jsou i jednotky vyrábějící zcela odlišné produkty považovány vždy pouze za jeden podnik, platná právní úprava neřeší. Podnikatel však může mít v obchodním rejstříku zapsanu jen jednu obchodní firmu, nepřípustný je např. zápis zkratkou používané firmy, protože zkratka je považována za další obchodní firmu.¹⁰ Z právní úpravy a judikatury, která se týká zápisů do obchodního rejstříku, lze tak dovodit, že podnikatel může mít jen jednu obchodní firmu, i když podniká v několika odlišných oborech, z nichž každý by z hlediska organizačního mohl být provozován v samostatném podniku.

4) zásada firemní volnosti a vázanosti (zásada firemní přisnosti): není uplatňována ve všech právních úpravách a znamená, že si podnikatel nemůže zvolit svoje firemní označení zcela volně, ale že je vázán kogentními požadavky zákona. Mohlo by např. být předepsáno, že fyzická osoba může mít jen osobní firmu, obchodní společnosti jen věcnou firmu v závislosti na předmětu podnikání. Česká právní regulace volí kompromisní řešení: u fyzické osoby - podnikatele požaduje povinně osobní firmu, pokud však firma obsahuje dodatky, není pro ně žádné závazné pravidlo stanoveno. U právnických osob - podnikatelů je naopak předepsána povinnost mít dodatek, z něhož je patrna právní forma právnické osoby. Pro obchodní společnosti není podoba dodatku libovolná, nýbrž si musí zvolit jednu z variant, které nabízí obchodní zákoník. Znění firemního kmene záleží potom zcela na rozhodnutí právnické osoby samé.

Zdálo by se, že právní úprava, i když volí kompromisní přístup, podnikatele omezuje a nedovoluje jim uplatnit v plné míře svobodu rozhodování o jejich firemním označení. Jen obtížně se z množiny všech v úvahu přicházejících řešení vybírá to optimální, přesto se domníváme, že určitá míra přisnosti je zcela odůvodněná, protože dovoluje již v označení rozlišovat podnikatele - fyzické osoby od obchodních společností, umožňuje určit formu obchodní společnosti a může být i skrytým varováním, pokud firma nevzbuzuje

---

¹⁰ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR Rc 47/96

důvěru. Existence kogentních pravidel upravujících vytváření firem posiluje právní jistotu obchodního styku a působí prevenčně, pokud jde o budoucí spory o identitu obchodních partnerů a právní závaznost jejich jednání.

5) Zásada jasnosti:¹¹ souvisí úzce se zásadou pravdivosti a vyjadřuje požadavek, aby firma nezasťírala osobu podnikatele nebo předmět jeho podnikání. Firma má být jasná také po stránce jazykové, zejména by nemělo být nadměrně užíváno cizojazyčných slov - je přirozeným zájmem spotřebitelů, aby rozuměli označení podnikatelských subjektů. Obchodní zákoník neobsahuje výslovná pravidla požadující jasnost firmy, nezakazuje proto ani cizojazyčné výrazy. V některých situacích může mít naopak cizojazyčné slovo značný rozlišovací význam, je však nutno zabráňovat extrémům. Souhlasíme v této otázce s M. Kulhánkem, který uvádí,¹² že výlučně česky by měla být uvedena česká jména osob, názvy právnických osob zřízených zákonem, dodatky označující sídla nebo místa podnikání a dodatky o právní formě právnických osob. Zahraniční osoby podnikající na našem území mají právo užívat firmu utvořenou podle práva státu, jehož jsou příslušníky, resp. práva, podle něhož byly založeny.

Česká nauka nezmiňuje zásadu stability firmy¹³, která vyjadřuje požadavek kontinuity firmy a brání nutnosti měnit firmu s každou změnou majitele podniku nebo majitelova jména či názvu. Zvláště aktuální je u podnikatelů - fyzických osob, u nichž může v různých životních situacích dojít ke změně jména a příjmení (uzavření manželství, pokračování v podnikání po smrti původního podnikatele). Takto pojímaná zásada stability stojí v konkurenčním postavení k zásadě firemní pravdivosti, je však zdůvodněna nutností uchovat hodnoty, které jsou v hospodářském styku spojeny s původní firmou.

Obchodní zákoník obsahuje v § 11 pravidla pro užívání tzv. staré firmy, která při zachování určitých požadavků dovolují pokračovat v podnikání pod původní firmou. Základním pravidlem je zde sepětí firmy a podniku - převody firmy nejsou vyloučeny, avšak pouze se současným převodem podniku nebo části podniku. Zákon dále zavazuje nové nabyvatele, kteří získali podnik děděním či smlouvou, k doplnění firmy o nástupnický dodatek a k užívání původní firmy nabyvatelem vyžaduje souhlas zůstavitele, dědiců nebo právních předchůdců. Pokud došlo ke změně jména u fyzické osoby, je možno setrvat ve firmě u původního jména, pokud v dodatku bude obsaženo jméno nové. Převzetí původní firmy je přípustné i při přeměnách obchodních společností, dodatek však musí vždy vyjadřovat pravdivě právní formu společnosti.

---

¹¹ Výklad zásady převzat ze stati KULHÁNEK, M., Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy 2000, č. 7, str. 298

¹² Tamtéž

¹³ Výklad zásady je převzat z díla SCHMIDT, K., Handelsrecht. 5. völlig neu bearbeitete Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München: Heymanns, 1999, ISBN 3-452-24232-3, str. 366

Zatímco některá z těchto pravidel nevzbuzují pochybnosti (např. přechod firmy mezi právníckými osobami upravený ve třetím odstavci nebo změna jména podnikatele - fyzické osoby ve druhém odstavci), pravidla pro převody firmy či užívání jmen fyzických osob ve firmách jsou stále předmětem diskusí.¹⁴ Bližší rozbor těchto otázek však přesahuje zaměření tohoto příspěvku.

3. ZÁSADY FIREMNÍHO PRÁVA V NOVÉM OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Nově schválený občanský zákoník navazuje na dosavadní právní úpravu obchodní firmy v tom směru, že nemění její základní koncepci - obchodní firma je i nadále jméno, pod nímž je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku. Vzhledem k tomu, že ještě neexistuje zákon o obchodním rejstříku, není možno se vyjádřit k tomu, jak široký bude okruh podnikatelů, kteří budou mít obchodní firmu. Nejistota provází zejména podnikatele - fyzické osoby, neboť nelze očekávat, že by nová úprava obchodního rejstříku vylučovala ze zápisu obchodní společnosti nebo družstva.

Úprava v novém občanském zákoníku též využívá většinu zásad, které jsou s firemním právem tradičně spojovány. Některé z nich však opouští a jiné významně modifikuje.

Nový občanský zákoník převzal zákaz zaměnitelnosti obchodních firem (§ 417) a výlučnost firmy zdůrazňuje i tím, že přiznává ochranu práv k ní tomu, kdo ji po právu použil jako první (§ 416 odst. 1). Přibližuje se tak konstrukcím spojovaným spíše se známkovým právem, ovšem ve zjednodušené formě, neboť nepředpokládá, že by s návrhem na zápis firmy do obchodního rejstříku bylo spojeno právo priority a následná možnost podat námitky, pokud je navrhovaná firma nebo firma jí podobná užívána již jiným podnikatelem. Uvedená pravidla mají však procesní povahu a mohla by tvořit obsah nové úpravy rejstříkových zápisů, popř. být vtělena do nového občanského soudního řádu, jehož návrh musí nepochybně na nový občanský zákoník navazovat. Výhodu případného námitkového řízení spatřujeme v přesnějším zachycení a vyloučení firem nejen zaměnitelných, ale též klamavých, a tudíž ve zvýšení právní jistoty třetích osob i v úsporách nákladů na pozdější spory.

Výslovně je rovněž upraven zákaz klamavého působení firmy, domníváme se proto, že posuzování klamavosti by mohlo vycházet z dosavadní judikatury vyšších soudů i praxe rejstříkových soudů. Již zmíněná možnost namítat v určité lhůtě po podání návrhu na zápis nové firmy její klamavost by posílila prevenční působení uvedeného zákazu.

---

¹⁴ Viz např. HAJN, P., POKORNÁ, J., Jméno společníka jako součást obchodního jména. *Právní rozhledy* 2000, č. 4, str. 135 - 138, POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E., Jméno společníka - fyzické osoby jako součást firmy. *Právní fórum* 2008, č. 11

Nová úprava připouští pro podnikatele pouze jedinou firmu (§ 416 odst. 1 poslední věta), je proto přísnější než úprava rakouská nebo německá, která dovoluje podnikateli - fyzické osobě, aby měl více firem, pokud provozuje věcně odlišné aktivity v samostatných organizačních útvarech, z nichž každý by mohl být podnikem. Nový občanský zákoník se sice nevyjadřuje k diskutované otázce, kolik podniků má jeden podnikatel, avšak i při větším počtu podniků musí pro právní jednání v záležitostech kteréhokoli z nich užívat jen jednu obchodní firmu. Lze proto očekávat, že i nadále nebude možno zapsat do obchodního rejstříku zkratky obchodní firmy, popř. jiná označení, která by opravňovala k domněnce, že podnikatel má více firem.

Nově schválená právní úprava posiluje v tomto směru zásadu jednotnosti firmy, avšak zcela novým pojetím věci v právním smyslu ji zase prolamuje. Věc totiž definuje jako vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí (§ 482 odst. 2). Firma je v tomto novém chápání movitou nehmotnou věcí, přestává být nehmotným prvkem podniku (§ 5 ObchZ) a jako základní identifikační znak podnikatele a samostatná věc překonává i své vlastní pojetí jako pouhé majetkové součásti obchodního závodu. Určení, co je to obchodní závod v ust. § 495, chápeme oproti dnešnímu vymezení podniku jako zúžené, spočívající pouze ve jmění funkčně využívanému k provozu závodu. Obchodní firma patří sice též ke jmění podnikatele, její funkce jsou však mnohem širší, uvážíme-li, že je výsostným označením, pod nímž podnikatel právně jedná. Uvolnění vazby firmy na podnik a její povaha jako svébytné věci dovoluje samostatné dispozice s firmou, tedy její převody bez současného převodu závodu. Věcný charakter firmy otevírá potom celou řadu otázek směřujících k dispozicím u věci obvyklým jako je např. zastavení firmy nebo její užívání na základě licence. Zákonná úprava v novém občanském zákoníku nesestupuje ohledně těchto problémů do podrobností, bude proto záležitostí nauky a judikatury, jak široký výklad pro aplikační praxi připustí.

Velmi významných změn doznala i zásada firemní vázanosti (přísnosti). S drobnou nadsázkou by bylo možno říci, že se převrátila ve svůj opak a že nová úprava je ovládána zásadou firemní volnosti. Ust. § 418 sice uvádí, že firmou fyzických osob - podnikatelů je jejich jméno, toto pravidlo je však dispozitivní (občanský zákoník říká "obchodní firma je tvořena zpravidla jménem člověka), přípustná je tedy jakákoli jiná podoba firmy, např. firma věcná či fantazijní. Zákon sice ve druhém odstavci citovaného ustanovení zavazuje fyzické osoby, které upustí od osobní firmy, aby ve svém firemním označení zdůraznily, že nejde o firmu právnické osoby, způsob tohoto vyjádření však bude muset praxe teprve vytvořit.

Právnické osoby se těší naprosté volnosti při rozhodování, jakou firmu si zvolit. Ze zákona o obchodních korporacích však vyplývá i nadále povinnost připojovat k firemnímu kmeni dodatek, který označuje právní formu obchodní společnosti. U družstev je zachována povinnost učinit součástí firmy označení "družstvo". Změna tedy spočívá především v tom, že nový občanský zákoník neobsahuje pravidlo, že firmou právnické osoby je její název, pod nímž je zapsána v obchodním rejstříku. Vzhledem k tomu, že ani

platná právní úprava nespecifikuje, jak by měl být onen název vytvořen, nejde o změnu nijak radikální. Identifikační funkce firmy a právní jistota třetích osob je dostatečně chráněna zákazy zaměnitelnosti a klamavosti.

Obdobně jako v současnosti nevyjadřuje nový občanský zákoník výslovně zásadu jasnosti. Opět se proto musíme spolehnout na judikaturu a soudní praxi a opět se domníváme, že alespoň v počátečním období po účinnosti občanského zákoníku budou využívána řešení obsažená v dosavadních soudních rozhodnutích. Z těchto důvodů nepředpokládáme, že by např. docházelo v intenzivní míře k zapisování zkratk firemních označení, popř. k zapisování duplicitních označení.

Problémy stability firmy a užívání tzv. staré firmy jsou řešeny v ust. § 420 a 421. Pravidla byla zjednodušena a redukována na ustanovení, které se vyjadřuje k nabytí firmy a požaduje k jejímu užívání nabyvatelem souhlas předchůdce a nástupnický dodatek nabyvatele. Druhé pravidlo se týká přeměn obchodních společností a preferuje přechod obchodní firmy na právního nástupce, pokud s tím nástupce souhlasí. Při rozdělování právnické osoby musí být určeno, na kterého z právního nástupců firma přejde. Není-li tomu tak, firma nepřejde na žádného z právních nástupců zaniklé právnické osoby. Po zkušenostech ze soudních sporů uplynulých dvaceti let a po závěrech mnoha odborných diskusí obsahuje občanský zákoník zcela nově výslovná pravidla pro odvolání souhlasu osoby, jejíž jméno tvoří součást firmy právnické osoby.

Změna jména fyzické osoby již není spojena s nutností uvádět ve firmě i nové jméno (nebudou tedy vznikat satirické výukové příklady typu “Jana Mladá, Stará, nyní Spokojená”), nositel nového jména má však změnu uveřejnit. Průlom do zásady pravdivosti firmy je zde značný, neboť chybí vazba na původní jméno podnikatele. Na druhé straně je ale nutno uznat, že se nemění osoba podnikatele a volnější úprava brání právě nechtěným satirickým efektům a vzniku řetězců jmen, které byly příčinou toho, že se platná právní úprava v praxi příliš často nevyužívala.

Ve shrnujícím pohledu musíme konstatovat, že nová úprava uvolňuje větší prostor pro svobodné rozhodnutí podnikatele o tom, jakou firmu si zvolí, a poskytuje i značně pružná pravidla pro dispozice s obchodní firmou. Je obtížné předvídat, nakolik přispěje tato volnost k lepšímu soutěžnímu postavení podnikatelů, k efektivnější propagaci i větší péči o vlastní pověst reprezentovanou obchodní firmou. Je stejně obtížné odhadnout, zda nebude narušena právní jistota obchodního styku, pokud bude flexibilita pravidel o firmě zneužívána. Nové právní úpravě však rozhodně nelze upřít, že přináší další podněty pro vývoj firemního práva a otevírá prostor pro pokračující teoretické diskuse.

4. ZÁVĚRY

Právní úprava obchodní firmy vychází ze zásad podporujících funkce, které má firma v obchodním styku plnit. Funkce identifikační nachází svůj výraz v zásadě výlučnosti, jednotnosti a přísnosti, soutěžní funkce je spojena se zásadou pravdivosti a firma jako investiční statek je zachycena v zásadě stability. Zásady mohou být v konkrétní právní úpravě obsaženy v různé míře, intenzita působení jednotlivých zásad není nikdy zcela totožná, nejsou vyloučeny ani protichůdné efekty při praktické aplikaci právních pravidel.

Pravidla obsažená dnes v obchodním zákoníku výslovně vyjadřují zásadu výlučnosti a pravdivosti. Obě zásady jsou dále vykládány v poměrně bohaté judikatuře vyšších soudů. Rovněž působení zásady přísnosti v podobě pravidel pro tvorbu nových firem se zdá být vyvážené a podporující jistotu obchodního styku. Oproti tomu pravidla, která by podrobněji řešila převody obchodních firem, užívání jmen fyzických osob jako součástí firmy či poskytovala odpověď na problém počtu podniků u jednoho podnikatele, tedy pravidla vycházející ze zásad stability a jednotnosti nejsou v platné právní úpravě podle našeho názoru dostatečná.

Nová právní úprava sice zachovává většinu původních pravidel, prolamuje je však novým pojetím věci v právním smyslu i uvolněním tvorby obchodní firmy u fyzických osob. Stručnost nových pravidel nedovoluje dospět k jednoznačnému závěru, že vše dosud nejasné bylo vyřešeno. Nová úprava však poskytuje větší rozhodovací svobodu podnikatelům a posiluje též interpretační význam právní teorie i rozhodovací praxe soudů. Nezbyvá než věřit, že se s pomocí jejich společného působení upřesní hranice pro užívání nových pravidel a budou odpovězeny otázky dnes zcela nevyjasněné.

Literature:

- DAVIES, P. L., Principles of Modern Company Law, eighth edition. London: Thomson Reuters (Legal) Limited, 2008. ISBN 9780421949003
- HAJN, P., POKORNÁ, J., Jméno společníka jako součást obchodního jména. Právní rozhledy 2000, č. 4, str. 135
- KNAPP, V., Teorie práva. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 1995, 247s., ISBN 80-7179-028-1
- KREJCI, H., Handelsrecht, 3. neu bearbeitete Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2005. ISBN 3-214-14674-2
- KULHÁNEK, M., Pojetí a základní zásady firemního práva. Právní rozhledy 2000, č. 7, str. 296
- PELIKÁNOVÁ, I., Komentář k obchodnímu zákoníku. 1. část, 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, a. s., 2003, ISBN 80-7201-420-X
- POKORNÁ, J., KOVAŘÍK, Z., ČÁP, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, ISBN 978-80-7357-491-8

- POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E., Jméno společníka - fyzické osoby jako součást firmy. Právní fórum 2008, č. 11
- SCHMIDT, K., Handelsrecht. 5. völlig neu bearbeitete Auflage. Köln, Berlin, Bonn, München: Heymanns, 1999, ISBN 3-452-24232-3

Contact – email

pokorna@law.muni.cz

evcerk@law.muni.cz